

Moduł 2 - Jak wykryć cyberprzemoc w klasie VET

CWEP

Data

Spis treści

Moduł 2- Jak wykryć cyberprzemoc w klasie VET	3
Wprowadzenie do modułu	3
Opis modułu	4
2.1 Techniki wykrywania cyberprzemocy w ujęciu ogólnym	5
2.2 Jak zaadaptować te techniki w klasie VET z praktycznymi przykładami	7
2.3 Lista możliwych działań w celu wykrycia cyberprzemocy	11
ZASOBY	14

Moduł 2- Jak wykryć cyberprzemoc w klasie VET

Wprowadzenie do modułu

Cyberprzemoc jest zjawiskiem powszechnym w klasie Vet i według badań odsetek uczniów spotykających się z takimi atakami może wynosić nawet połowę wszystkich uczniów. Niestety, akty cyberprzemocy są często trudne do wykrycia, ponieważ nie są zgłaszane. Rodzice i nauczyciele nie są świadomi skali problemu, a tym samym nie mogą pomóc uczniom.

Aby wyjaśnić, skąd biorą się korzenie cyberprzemocy jako ataku agresji, rozważmy najpierw teorię Freuda, według której agresja jest niezbędna do przetrwania. Każdy rodzi się z naturalną potrzebą przetrwania. Rodzimy się z instynktami walki, aby funkcjonować w świecie pełnym wyzwań i zagrożeń. Freud rozróżnia dwa instynkty: popęd życia i popęd śmierci. Pierwszy popęd skupia się na zachowaniu życia i oznacza angażowanie się w działania takie jak dbanie o nasze zdrowie i bezpieczeństwo. Natomiast popęd śmierci prowadzi nas do destrukcji i walki z otaczającym światem. Stąd powstaje agresja wobec innych. Freud uważał, że energia z popędu śmierci jest generowana cały czas i jeśli nie zostanie rozładowana w pozytywny sposób, będzie groziła wybuchem w postaci agresji i niepożądanych zachowań. McDougall stwierdził, że instynktowi walki towarzyszy również uczucie gniewu, które jest przyczyną różnych zachowań agresywnych. Instynkt walki sam w sobie jest zjawiskiem pozytywnym. Inną perspektywę prezentuje również Jenő Ranschburga, który uważał, że ludzka agresja nie jest instynktowna, ale jest generowana przez czynniki zewnętrzne, w których ważna jest nasza przeszłość i doświadczenia społeczne.

Każdy przypadek cyberprzemocy wymaga reakcji, ponieważ ofiary nie są często przygotowane do samodzielnego radzenia sobie z atakami. W tym module skoncentrujemy się na informacjach dotyczących tego, jak skutecznie wykrywać akty cyberprzemocy w klasie VET.

Cele modułu

Po pomyślnym ukończeniu tego modułu nauczyciele VET będą mogli:

- Poznanie technik wykrywania cyberprzemocy
- Poznaj znaki ostrzegawcze cyberprzemocy u dręczycieli i ofiar
- Poznaj rodzaje cyberprzemocy
- Dowiedz się, jak zaadaptować techniki cyberprzemocy w klasie
- Przedstawienie uczniom przykładów cyberprzemocy
- Dowiedz się, jakie działania wprowadzić w klasie, aby wykryć cyberprzemoc

Opis modułu

<i>Treść/działalność</i>	<i>Metoda / Porady / Wskazówki</i>	<i>Sprzęt / materiały szkoleniowe / narzędzia</i>	<i>Czas</i>
2.1 Techniki wykrywania cyberprzemocy. - Sposoby podejścia do wykrywania cyberprzemocy. - Oznaki świadczące o tym, że uczeń jest zastraszony. - Oznaki, że uczeń znęca się nad innymi: - Wskazówki dla nauczyciela. - Rodzaje cyberprzemocy, które można wykryć.	- Prezentacja - Dyskusja	Komputer Laptop Tablet Blackboard Ołówek Notebook	90 min
	- Dyskusja - Warsztat		240 min

<p>2.2 Jak dostosować te techniki do klasy VET z praktycznymi przykładami.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Najlepsze praktyki w zakresie wykrywania cyberprzemocy. <p>2.3 Lista możliwych działań mających na celu wykrycie cyberprzemocy.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Najważniejsze działania, jakie powinien podjąć nauczyciel, aby wykryć cyberprzemoc w klasie VET. 	<ul style="list-style-type: none"> - Odgrywanie ról - Prezentacja - Dyskusja 		60 min
---	---	--	--------

2.1 Techniki wykrywania cyberprzemocy w ujęciu ogólnym

Rozpoznanie oznak cyberprzemocy jest pierwszym krokiem w walce z tym problemem. Uczniowie korzystają obecnie z wielu platform internetowych, o których istnieniu nauczyciel może nawet nie wiedzieć. Obowiązkiem nauczyciela jest uświadomienie uczniom, że należy korzystać z mediów cyfrowych w sposób odpowiedzialny, tak aby byli oni pełni szacunku dla innych.

Do wykrywania cyberprzemocy można podejść na kilka sposobów.

1. **Ustal zasady dotyczące pozytywnej i bezpiecznej kultury klasy.**
Ponieważ większość uczniów, jeśli nie wszyscy, ma obecnie smartfony w klasie, ważne jest, aby porozmawiać z nimi o pełnej szacunku komunikacji.
 - Poinformuj uczniów o tym, jak zarządzać prywatnością telefonu i ustawieniami bezpieczeństwa.

- Poproś ich, aby akceptowali prośby o znajomych w mediach społecznościowych, tylko od osób, które znają.
 - Poproś ich, aby byli ostrożni w podawaniu w Internecie swoich danych osobowych, takich jak nazwisko, adres czy data urodzenia.
 - Ogranicz liczbę aplikacji, które mogą pokazywać lokalizację pobliskim osobom.
 - Podziel się przewodnikiem na temat tego, czym jest cyberprzemoc, co zrobić, jeśli są cyberprzemocą i upewnij się, że wiedzą, jak zgłaszać przypadki cyberprzemocy.
- 2. Wprowadź lekcję na temat cyberprzemocy.** Przygotuj osobną lekcję, na której pojawi się temat cyberprzemocy. wyjaśnij szczegółowo, co to jest, co należy zrobić i przedstaw im przykłady przypadków z przeszłości, aby mogli zobaczyć, co może się stać, jeśli w porę nie zareagujemy.
- 3. Zwróć szczególną uwagę na "momenty czerwonej flagi".** Przypomnij uczniom, że jeśli zauważą jakąś aktywność w mediach społecznościowych, która sprawia, że czują się niekomfortowo lub smutno i niepokojąco, powinni zwrócić na to szczególną uwagę i zareagować. Mogą wesprzeć ofiarę, spróbować powstrzymać dręczyciela lub zgłosić to nauczycielowi lub osobie dorosłej. Spróbujcie włączyć te przypomnienia do zajęć, gdy tylko jest ku temu okazja i kontekst.
- 4. Komunikuj się z rodzicami.** Poinformuj rodziców, jaki komunikat kierujesz do uczniów w sprawie cyberprzemocy, aby uświadomić im problem, a także zachęcić ich do aktywnego komunikowania się z dziećmi i bycia w pogotowiu w przypadku wystąpienia cyberprzemocy. Przygotuj kilka wskazówek dla rodziców i rozdaj ulotki na zebraniu rodziców.

Ważne jest również rozróżnienie typu ofiary i dręczyciela.

Oznaki, że uczeń jest zastraszony:

- Uczniowie wydają się przygnębieni, załęknieni lub rozproszeni.
- Odczuwają bóle głowy lub bóle brzucha.
- Zmienili swoje nawyki żywieniowe.

- Następuje spadek ocen, często przychodzą do szkoły nieprzygotowani lub wagarują.
- Stracili pewność siebie.
- Unikają ujawniania, z kim rozmawiają w sieci.

Sygnaty, kiedy uczeń znęca się nad innymi:

- Jest agresywny i impulsywny
- Jest konkurencyjny i martwi się o swoją reputację w szkole
- Często wdaje się w bójki
- Obwinia innych za swoje problemy
- Nie okazuje wsparcia i empatii osobom, które są zastraszane
- Nie szanuje nauczyciela

Wskazówki dla nauczyciela:

- Obserwuj uczniów w czasie lunchu lub podczas przerw w szkole.
- Czy zauważyłeś, że uczniowie zmienili ostatnio grupę swoich znajomych?
- Czy zauważasz, że toczą się jakieś konflikty?

Rodzaje cyberprzemocy, które można wykryć:

- Wysyłanie agresywnych i upokarzających wiadomości na czyjś telefon.
- Komentowanie na czacie lub forum w celu dokuczenia, ośmieszenia lub przestraszenia innej osoby.
- Założenie fałszywego konta na portalu społecznościowym w celu wyśmiania kogoś.
- Celowe wysyłanie materiałów z wirusem komputerowym do innej osoby.
- Kłamstwo w sieci, żeby kogoś zdenerwować.
- Negatywne komentowanie czyjegoś profilu społecznościowego, aby go zdenerwować.
- Wykluczenie kogoś z internetowej grupy społecznej w celu zdenerwowania go.
- Wyśmiewanie lub obrażanie kogoś podczas grania w gry wideo online.

2.2 Jak dostosować te techniki do klasy VET z praktycznymi przykładami

Klasa weterynaryjna jest specyficznym środowiskiem, w którym problem cyberprzemocy jest bardziej prawdopodobny. Z tego powodu nauczyciel powinien

zwrócić tu większą uwagę, gdyż problem ten stał się tak powszechny wśród uczniów. Podrozdział omawia najlepsze praktyki wykrywania cyberprzemocy i uczy, jak te techniki najlepiej wykorzystać w klasie VET. Pokazuje, jak ważne jest reagowanie na negatywne recenzje, ale także przedstawia na przykładach dostępne zasoby, w których można uzyskać pomoc i wsparcie.

Przedstawione poniżej praktyczne przykłady mają na celu pokazanie nauczycielowi, jak przedstawić cyberprzemoc uczniom szkół zawodowych, a poprzez to zauważyć ich podejście do tematu i zmiany w zachowaniu podczas omawiania problematycznego zagadnienia.

1. Podczas zajęć, na których wykorzystywane są technologie cyfrowe (np. z użyciem smartfonów), zaproponuj uczniom, aby spróbowali wyszukać na stronach internetowych lub portalach, do których powszechnie wchodzi, treści, które ich zdaniem ludzie mogą uznać za obraźliwe. Najpierw zapytaj ich, czy często zdarza im się widzieć coś takiego w Internecie. Następnie rozpocznij dyskusję, wykorzystując do tego celu poniższe pytania:

Czym według Ciebie jest cyberprzemoc?

Jak myślicie, jakie to są znaki? Czy są one widoczne na pierwszy rzut oka? Jeśli nie, to dlaczego?

Czy potrafiłbyś rozpoznać akty cyberprzemocy?

Czy byłbyś w stanie stwierdzić, że Twój kolega z klasy doświadcza lub jest agresorem cyberprzemocy? Jeśli tak, to jak byś to rozpoznał?

Czy Twój kolega/koleżanka z klasy kiedykolwiek powiedział/a Ci, że doświadcza przemocy w sieci? Jeśli tak, to jak zareagowałeś w tej sytuacji?

Jak myślisz, gdzie najczęściej jesteśmy narażeni na bycie ofiarą cyberprzemocy?

Na taką dyskusję można poświęcić całą lekcję, poruszając problem cyberprzemocy i w razie potrzeby kontynuować ją na następnej sesji, jeśli, twoim zdaniem, temat nie został całkowicie wyczerpany.

2. Podziel uczniów na małe grupy (2-4 osobowe). Wcześniej przygotujcie projekty fikcyjnych opowiadań, których bohaterowie - w tym uczniowie - doświadczają cyberprzemocy, ale nie jest to powiedziane wprost (np. nikomu o tym nie mówią). Wydrukuj te opowiadania i rozdaj po jednym każdej grupie (stwórz odpowiednią ilość opowiadań dla każdej grupy). Następnie wyjaśnij uczniom, na czym polega ich zadanie. Będą musieli zastanowić się, co wskazuje na to, że dana postać jest ofiarą cyberprzemocy. Na przykład, on / ona może unikać spotkań z rówieśnikami,

wagarować, mniej jeść, wydawać się smutnym itp. Uwzględnij to w każdej z wymyślonych przez siebie historii. Określ ilość czasu, jaką dasz uczniom na przemyślenie i przedyskutowanie pomysłów jako grupa (szacowany czas to około 10-15 minut). Kolejnym krokiem jest wybranie z każdej grupy jednej osoby, która przedstawi nauczycielowi wnioski, do jakich doszła grupa. Będzie to również okazja dla wszystkich grup do zapoznania się z innymi historiami. Gdy przedstawiciele wszystkich grup wypowiedzą się, nauczyciel zada kilka pytań, które pomogą rozpocząć dyskusję wśród klasy na temat tego, czy zachowania z historii są łatwo rozpoznawalne jako symptomy, że dana osoba doświadcza przemocy w sieci. Dyskusja powinna trwać do momentu, w którym nauczyciel uzna, że temat został wyczerpany.

3. Podczas lekcji wybierz 2 uczniów chętnych do odegrania poniższej scenki, przyjmując role nauczyciela i ucznia:

Nauczyciel: Co robiłeś wczoraj na komputerze?

Nic, tylko załatwiam sprawy na moim Facebooku.

Nauczyciel: Jak to? Czy wszystko jest w porządku?

To nic takiego. Nie chcę o tym mówić.

Nauczyciel: Wiesz, że możesz mi powiedzieć wszystko. Wiem, że coś cię dręczy, więc o co chodzi?

STUDENT: Ten głupi dzieciak z mojej klasy zamieścił moje zdjęcie na mojej ścianie na Facebooku. Zrobił photoshopa, żeby wyglądało, że mam nadwagę.

Tak się cieszę, że mi o tym powiedziałeś. To straszne. Bardzo mi przykro.

STUDENT: Niektórzy ludzie zamieszczali wredne komentarze. Czuję się naprawdę źle.

Nauczyciel: Słuchaj. Wiem, że teraz może się wydawać, że to koniec świata, ale naprawimy to.

STUDENT: Chcę tylko, żeby ten problem zniknął.

Nauczyciel: Najpierw usuńmy zdjęcie ze swojej ściany. Przejrzymy też ustawienia bezpieczeństwa na Facebooku, aby upewnić się, że tylko prawdziwi przyjaciele mają dostęp do naszego profilu i ustawimy kontrolę nad tym, kto może, a kto nie może publikować na naszej ścianie. Będziemy także zgłaszać i blokować osobę, która zamieściła zdjęcie. Przykro mi, że to się stało.

Dzięki. Zróbmy to!!!

Następnie wykorzystaj go do wprowadzenia uczniów w temat cyberprzemocy, a przede wszystkim do przedstawienia kwestii jej wykrywania. Niech będzie to również okazja

do klasowej dyskusji. Na przeprowadzenie ćwiczenia proponujemy czas około 15 minut.

4. Poświęć jedną lekcję na przeprowadzenie zaproponowanego poniżej ćwiczenia. Postaraj się jak najbardziej wczuć w sytuację, przyjmując rolę zaniepokojonego nauczyciela. Poproś jednego z uczniów, aby na ochotnika zachował się w sposób podany w scenariuszu.

Scenariusz: Wyobraź sobie, że odbywa się jedna z pierwszych lekcji po powrocie uczniów z wakacji. Znasz już uczniów tej klasy na tyle dobrze, że z pewnością zauważyłbyś jakiegokolwiek zmiany w zachowaniu ze strony kogoś z nich. Podczas przerwy zauważasz, że jeden z chłopców, normalnie bardzo towarzyski, nie siedzi jak zwykle z grupą innych dzieci. Przegląda coś na swoim smartfonie, ale po chwili wkłada go z powrotem do plecaka; widzisz, że jego nastrój zmienił się w jednej chwili. Po niecałej minucie sytuacja się powtarza. Już wiesz, że dzieje się coś złego. Przede wszystkim musisz zastanowić się, co jest przyczyną nietypowego zachowania ucznia. Nie musi to być koniecznie nękanie w sieci, ale może to być jedna z przyczyn.

Działanie:

KROK 1. Zadbaj o to, aby uczeń czuł się w miarę komfortowo i bezpiecznie. Otoczenie powinno być dla niego przyjazne i nie powinien czuć się w nim niekomfortowo.

KROK 2. Zapytaj, czy wszystko jest w porządku. Lepiej na początku zadać pytanie ogólne, bo jeśli od razu zapytasz go, czy doświadcza molestowania itp. może zamknąć się w sobie i uchylić od odpowiedzi na pytanie.

KROK 3. Znajdź spokojne miejsce, z dala od tłumu (np. na korytarzu), gdzie będziesz mógł w spokoju przeprowadzić rozmowę z uczniem. Dogodne warunki, kiedy czuje się on bezpiecznie w Twojej obecności, pomogą przełamać "barierę", która często występuje u ofiar cyberprzemocy.

KROK 4. Jeśli uczeń zdecyduje się powiedzieć ci, co go trapi, najpierw uważnie go wysłuchaj. Daj mu czas, bądź cierpliwy, a przede wszystkim zachęć go do podzielenia się swoim doświadczeniem.

KROK 5. Kiedy już szczegółowo poznasz problem ucznia, zaproponuj mu swoją pomoc. Skoro podzielił się swoim zmartwieniem, to znaczy, że ci zaufał. Dlatego twoim obowiązkiem jako nauczyciela jest podjęcie odpowiednich dalszych działań w celu rozwiązania istniejącego problemu.

KROK 6. Dowiedz się, czy ta konkretna sprawa może być rozwiązana od razu, bez ingerencji organów takich jak policja. Jeśli nie, zwróć się o pomoc do odpowiednich instytucji. Pamiętaj, że każdy akt cyberprzemocy jest przestępstwem!

Kontynuacja:

Po pierwsze, należy upewnić się, że uczeń nie został sam z problemem. Dowiedz się, czy została udzielona dalsza pomoc (od psychologa szkolnego, rodziców, innych odpowiednich instytucji zajmujących się przemocą w sieci). Na bieżąco monitorować sytuację i w razie problemów udzielać dalszego wsparcia.

2.3 Lista możliwych działań w celu wykrycia cyberprzemocy

Wykrywanie cyberprzemocy w klasie nie jest prostym zadaniem. Uczniowie, którzy jej doświadczają, zwykle czują się zbyt onieśmieleni i zdezorientowani, by szukać wsparcia u innych, w tym u nauczycieli. Z drugiej strony ci uczniowie, którzy sami są agresorami w Internecie, potrafią się doskonale kamuflować. Dzieje się tak np. poprzez pisanie komentarzy z fałszywego konta, udawanie zupełnie innej osoby, także poprzez namawianie innych do nękania kogoś "dla zabawy". Niestety, e-learning jest doskonałą okazją do takich zachowań. Dlatego też nauczyciele powinni być szczególnie wyczuleni na wszelkie, nawet najmniejsze sygnały, że coś jest nie tak. Najwłaściwsze działania, jakie powinien podjąć nauczyciel w celu wykrycia cyberprzemocy w klasie VET, to te zaproponowane poniżej:

1. *Poświęcenie stałego cyklu kilku lekcji na omówienie problemu cyberprzemocy w klasie.* Pokazywanie przykładów takich zachowań w Internecie, pytanie uczniów, czy zakwalifikowałiby je jako akty cyberprzemocy, gdyby sami się z czymś takim spotkali. Takie działanie może sprawić, że uczniowie będący ofiarami nękania w sieci poczują się pewniej i odważniej opowiedzą nauczycielowi o swoim problemie.

2. *Spotkanie z rodzicami uczniów w celu uświadomienia im, jak ważna jest wiedza o tym, jak nauczyć dzieci bezpiecznego korzystania z Internetu.* Spotkania takie powinny być okazją do dyskusji nauczyciela i rodziców między sobą, czy ich dzieci wykazują jakiegokolwiek symptomy świadczące o tym, że mogą doświadczać cyberprzemocy. Wszelkie zauważone problemy powinny być zgłaszane i omawiane, najlepiej na forum.

3. *Baczna obserwacja uczniów w klasie.* Czy jako nauczyciel zauważyłeś ostatnio zmianę w zachowaniu któregoś ze swoich podopiecznych (np. czy normalnie towarzyski uczeń z dnia na dzień stał się wycofany, czy któryś z uczniów zachowuje się agresywnie, mimo że wcześniej mu się to nie zdarzało) To nie muszą być sygnały, że uczeń padł ofiarą cyberprzemocy, choć takich sygnałów nie należy ignorować.

4. *Demonstrowanie uczniom, że jako nauczyciel jesteś osobą godną zaufania.* Przy każdej możliwej okazji daj im znać, że zawsze mogą zwrócić się do Ciebie o pomoc, gdy mają problem. Podkreśl, że nie są sami i w razie potrzeby mogą uzyskać wsparcie (np. od szkolnego doradcy lub pedagoga). Takie podejście powinno zachęcić ich do zgłoszenia, że doświadczyli lub byli świadkami cyberprzemocy.

5. *Zapoznanie się z możliwymi formami wsparcia.* Znajdź np. numery do centrum wsparcia bezpieczeństwa w sieci, telefonu zaufania dla dzieci (który może być również bardzo pomocny, jeśli chodzi o kwestie mobbingu i cyberprzemocy). Dowiedz się, czy na portalach, z których uczniowie korzystają najczęściej, jest dostęp do centrum wsparcia (np. Facebook).

6. *Rozmowa i konsultacje z innymi nauczycielami.* Przeprowadź spotkanie, którego głównym celem jest rozmowa o tym, czy inni nauczyciele spotkali się już z przypadkami cyberprzemocy w swoich klasach. Jeśli któryś z nauczycieli odpowie twierdząco, zadaj jak najwięcej pytań, dzięki czemu dowiesz się szczegółowo, jak rozwiązano ten problem. Dobrze byłoby też zapytać o rady, jeśli mieli jakieś w tej sprawie. Być może uzyskasz jakieś sugestie od bardziej doświadczonych kolegów, a także sposoby, które pomogą Ci wykryć cyberprzemoc w klasie. Z pewnością ułatwi to zlokalizowanie problemu cyberprzemocy, jeśli taki w klasie istnieje.

Test

Według teorii Freuda:

- a) sfrustrowana agresja jest konsekwencją złości
- b) instynktowi walci towarzyszy również uczucie gniewu
- c) agresja u ludzi nie jest instynktowna
- d) agresja jest niezbędna do przetrwania**

Każdy przypadek cyberprzemocy wymaga:

- a) zemsta
- b) identyfikacja
- c) reakcja**
- d) żadne z powyższych

Gdy uczeń znęca się nad innymi, unika ujawnienia, z kim rozmawia w sieci.

Prawdziwe

Falszywy

W jakiej kolejności należy działać, aby skutecznie pomóc uczniowi doświadczającemu cyberprzemocy?

- 1 Zgłoś sprawę do odpowiednich władz, które mogą udzielić dalszej pomocy.
- 2 Zadaj ogólne pytanie, np. "Czy wszystko w porządku?".
- 3 Upewnij się, że uczeń czuje się bezpiecznie w danym środowisku.
- 4 Zaoferuj mu swoją pomoc, zdobądź jego zaufanie.

Prawidłowa odpowiedź: 3, 2, 4, 1

Przeciagnij słowa lub dopasuj różne części zdań:

- 1) Akty cyberprzemocy są bardzo często trudne do wykrycia
- 2) Rozpoznawanie oznak w cyberprzemocy to.
- 3) Najwłaściwszym działaniem, jakie powinien podjąć nauczyciel w celu wykrycia cyberprzemocy w klasie jest.
- 4) Cyberprzemoc to.
 - a) trudne do wykrycia i rozwiązania przez wychowawców.
 - b) pierwszy krok do rozwiązania problemu.
 - c), ponieważ nie są one zgłaszane.
 - d) zorientowanie się w wyborze możliwych form wsparcia.

Prawidłowa odpowiedź: 1c 2b 3d 4a

ZASOBY

1. Borkowska Anna, "Cyberprzemoc w szkole. Poradnik dla nauczycieli.", Warszawa 2021
<https://it-szkola.edu.pl/publikacje,plik,71>
2. Waligóra-Huk Anna, "Cyberprzemoc wśród młodzieży ze szkół wiejskich", Katowice 2015
<https://raisingchildren.net.au/>
3. "Odpowiedzialne korzystanie z telefonu komórkowego przez dzieci i młodzież"
<https://raisingchildren.net.au/pre-teens/entertainment-technology/digital-life/responsible-phone-use>
4. Wilkey Oh Erin, "Czym jest cyberprzemoc? Jak często występuje? I co nauczyciele mogą z tym zrobić? Poznaj porady i zasoby, aby wspierać swoich uczniów.", 2019

<https://www.common sense.org/education/articles/teachers-essential-guide-to-cyberbullying-prevention#How%20can%20teachers%20work%20with%20families%20to%20prevent%20and%20identify%20cyberbullying>

5. <https://cyberbullying.org/>

6. <https://cyberbullying.org/cyberbullying-warning-signs>

7. Hinduja Sameer Ph.D., Patchin Justin W., Ph.D., "Skrypty o cyberprzemocy. Rozmowy z nastolatkami o nękanii w sieci", 2020

<https://cyberbullying.org/cyberbullying-scripts.pdf>

8. "14 oznak cyberprzemocy w klasie", 2016 r.

<https://online.campbellsville.edu/education/signs-of-cyberbullying/>

9. Hinduja Sameer Ph.D., Patchin Justin W., Ph.D. , "Preventing Cyberbullying. Top Ten Tips for Educators", 2018 r.

[Top-Ten-Tips-Educators-Cyberbullying-Prevention.pdf](#)

STANDUP

Fighting Cyberbullying

Zwalczanie cyberprzemocy poprzez jej identyfikację w klasie VET

(2021-1-ES01-KA220-VET-000034210)

Projekt "STAND UP" jest współfinansowany przez Unię Europejską. Opinie i poglądy wyrażone w niniejszej publikacji są opiniami autorów i niekoniecznie odzwierciedlają opinie Unii Europejskiej lub Hiszpańskiej Służby ds. Internacjonalizacji Edukacji (SEPIE). Ani Unia Europejska, ani Narodowa Agencja SEPIE nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

